

DOKUMENTUM

Szabó Róbert Csaba

„TEGNAP VADÁSZNI
VOLTAM, TISZTÁBB ÉS
KEMÉNYEBB VAGYOK,
MINT RENDESEN”

VÁLOGATÁS SZÉKELY JÁNOS 1964-ES
SZERKESZTŐI LEVELEIBŐL

Székely János 1964-es levelei elé

„Nagyon szép levelet szeretnék írni, meleg hangot keresek, mert jól emlékszem még, milyen keserves pillanat volt az, amikor az én első versküldeményemet az *Utunk* elutasította, mennyire rányomta bélyegét egész további írói magatartásomra. Remete lettem tőle, önmagamba bűvő csigaszarv.” Székely János írja ezt önmagáról egy 1981-es keltezésű levélben, amelyben éppen visszautasítja egy fiatal szerző verseit.

Márciusi lapszámunk dokumentum-gyűjteménye Székely János 1964-ben írt szerkesztői leveleiből szemléz. Mindegyik levél valamilyen formában visszautasító szöveg. Hol a versek minősége az indok (*képzavar, nem eléggé mélyek, tévedést tartalmaz, gondolatszegény, közhelyszerű, elvont és általános, nehézkes-görcsös* stb.), hol a cenzori hivatal az ok (*pesszimista s így közölhetetlen, kár lenne megkísérelni leadásukat, közlés szempontjából versed utolsó sorai is problematikusak* stb.), hol pedig helyhiány miatt kap visszautasító választ a szerző.

És kik a visszautasított költők? Főképp az 1940-es generáció tagjai: Csiki László, Farkas Árpád, Gyimesi Éva, Király László, Magyar Lajos, Mandics György, Molnos Lajos. De ott vannak az egészen idős generáció tagjai is: Franyó Zoltán, Horváth István, Horváth Imre. A középgeneráció tagjai, bár őket kisebb szigorral, főleg helyhiány vagy a cenzor miatt nem

tudja közölni: Deák Tamás, Lászlóffy Aladár, Majtényi Erik, Palocsay Zsigmond, Páskándi Géza, Szilágyi Domokos.

Székely János a visszautasító levelekben nyílik meg leginkább, akkor tud igazán beszélni saját költészetfelfogásáról. Hosszan értekezik például Molnos Lajosnak arról, hogy háborús verseket nem írhat az, „akinek alig lehet tudatos emléke arról az időről”. Vagy Farkas Árpádnak arról ír, hogy a konkrét és az elvont képek egyaránt fontosak a versben, egyensúlyban kell lenniük.

Nehéz elképzelni, hogyan élte meg ez a rengeteg tehetséget felvonultató, negyvenes években született nemzedék az *Igaz Szó* versreszortjának (Székely János kifejezése) eléggé gyakori visszautasítását az 1960-as évek első felében. Vagy talán mégsem nehéz, ha a fentebb idézett 1981-es Székelyvallomást hozzáolvassuk a kiválasztott levelekhez. Kemény iskola lehetett Székely Jánosnak verset küldeni, ám valószínűleg a pályakezdő költők akarták ezt az iskolát. Nem feltétlenül a közlés lehetőségeinek szűkössége miatt, hanem mert tudták, érezték, hogy jóféle iskola lehet a Székely Jánosé. Legáltalában a későbbi levelezések, az *Igaz Szó* anyagai arról tanúskodnak, hogy szinte mindannyian megugrották az akadályokat, állandó szerzői lettek a lapnak.

1964-ben a szerkesztőség egy új koncepcióval kezd el kísérletezni: minden hónapban a korábban megszokottakhoz képest jóval terjedelmesebb versanyagot kívánnak közölni – egyetlen szerzőtől. A hónap szerzője stratégiával igyekeznek hangsúlyossá tenni a lap versanyagát, „amelyre később is visszaemlékezhet az olvasó”.

Székely kérlelhetetlen szerkesztői szigora mellett felvillannak a magánélet apróbb-nagyobb pillanatai is ezekben a levelekben. Barátságok, nyaralás, kórházi kezelés, évzáró ünnepek, gyerekek. 1964 márciusában Székely János a 35. születésnapját ünnepelte. Abban az évben vált el feleségétől, Varró Ilonától, akivel később újra összeköltözik. 1964-ben jelenik meg *Dózsa* című poémája.

És hogy végül 1981-ben mit írt annak a fiatal költőnek, akinek megvallja, hogy remete lett a visszautasítás után? „Szeretném elkerülni, hogy ugyanazt tegyem valakivel, amit énvelem is tettek. Azonban nincs erre más eszközöm, mint éppen csak a meleg hang, mert érdemben sajnos nem mondhatok mást, mint amit nekem is mondtak. (...) Tájékozottsága, fantáziája és intelligenciája elegendő van, éppen csak érnie kell még.”

* A levelek verscímeinek, ill. lapok címének kurziválásai a szerkesztő kiemelési, pótolva az akkori technikai lehetőségek hiányát.

Farkas Árpád elvtársnak, Kolozsvár

Marosvásárhely, 1964. május 12.

Kedves Farkas elvtárs!

Hosszú hallgatás után küldött két újabb verse megérkezett. Elolvastuk őket, és a következő szerkesztőségi véleményt alakítottuk ki:

Versei – mint az eddigiek is – határozott tehetségről tanúskodnak, azt talán már mondanunk sem kell. Véleményünk szerint azonban egyik sem sikerült maradéktalanul. Az *Estében* például (amelyet jobbnak tartunk) a képalkotás szándéktalan groteszksége a legzavaróbb. Olyasmik vannak benne, hogy a nagy *sötét* tehén *izzó* tőgyéből *közös* sajtárokba csordul *a fény*. Nagyon jól tudjuk, kedves Farkas elvtárs, hogy ez a tehén jelképes, és az estét jelenti, mégis a képnek konkrétan is talpán kellene állnia, hogy groteszkké ne váljék. Vagy másutt a cigaretták felparázslása azt jelzi, hogy „miről foly a beszéd”. Itt is erős költői túlzást értünk, mert hiszen a parázslás mértéke legföljebb arra utal: mennyire szenvedélyes a beszélgetés, tartalmáról azonban semmit sem árul el. Végül az utolsó strófa pongyolasága, határozatlan fogalmazása szembeötlő. Hogy értsük azt, hogy „madárlátta kezek”? És mért beszél általában kezekről, mikor az előző strófa nyilvánvalóvá teszi, hogy a „fiatalok, vénék” kezéről van szó. Megjegyezzük, ez a sajátos képi áttétel a másik versében is jelentkezik. Itt *a kéz a szemét* süti le. Mindent összevéve, arra szeretnők kérni, kedves Farkas elvtárs, fordítson figyelmet képeinek konkrét és jelképes oldalára egyaránt, mert a jó költői képnek mindkét vonatkozásában hibátlannak kell lennie. Ez mostani kéziratának legfőbb buktatója; reméljük, hamarosan letisztul ebben a vonatkozásban is.

Eltvársi üdvözléssel: Székely János

Deák Tamás elvtársnak, Kolozsvár

Marosvásárhely, 1964. május 13.

Kedves Tamás!

Richarda Huch-küldeményed megérkezett. Egyelőre csak én olvastam el, mivel a júniusi számunk sajnos annyira túlzásfolt, hogy amúgy sem szóríthatnók már bele semmiképpen. A magam részéről lehetségesnek tartom a közlését (júliusban), noha előre látom: nem kelt majd túlzott lelkesedést. (Eléggé idegen számunkra ez a költői világ.) Mindenesetre elolvastatom az anyagot a többiekkel is, s mihelyt biztosat írhatok – azonnal megírom. Kérlek, légy addig türelemmel.

Barátsággal ölel: Székely János

*Bodor Pál elvtársnak, Kolozsvár
Marosvásárhely, 1964. május 19.
Kedves Pali!*

Március 4-én azt írtad leveledben, hogy a Dumitrescu-fordítást másnap postázod. Persze azóta sem érkezett meg, nyilván mert fel sem tetted. Elnézésed kérjük, Pali, de minthogy a júniusi számot mindenképpen le kellett zárunk, abból most már kimaradt. Mihelyt elkészülsz vele, küldd el, s akkor ismét laptervbe vesszük.

Időközben elolvastuk eredeti verseidet is, és nagyon sajnáljuk, hogy alig esik szó bennük arról, amit a csillag alatti alcím ígér, ti. a felszabadulásról. Amiről szó van benne, az a háború a maga borzalmaival; úgy gondoljuk azonban, erről a kérdésről nemigen tudsz (nem is igen lehet már) tartalmilag újat mondani. Amiben újszerű akarsz lenni, az a „hogyan”. Sajnos azonban éppen verseid „hogyanja” ellen merültek fel kifogások a szerkesztőségben. Formavilágukat, képi fegyverzetüket ugyanis túlkomplexnek, túlhajtottnak találjuk tényleges gondolati tartalmukhoz képest. Arról van szó, hogy rendkívül felduzzasztott képi-nyelvi apparátussal mondasz el viszonylag egyszerű igazságokat, ezért aztán az apparátus öncélúvá, a szöveg modorossá, bőbeszédűvé válik.

Nem tudom, egyet tudsz-e érteni véleményünkkel, Pali kedves. Egyáltalán nem tartjuk magunkat csalhatatlanoknak, ezért azt javasolnók, mutasd meg a kéziratot más szerkesztőségnek is, hátha kedvezőbbben vélekedik majd róla.

Barátsággal ölel: Székely János

*Molnos Lajos elvtársnak, Kolozsvár
Marosvásárhely, 1964. május 21.
Kedves Molnos elvtárs!*

(...)

Ami most már újabb kéziratát, az 1944-et illeti, a következő szerkesztőségi megjegyzést kell hozzáfűznünk. A kézirat merő elvontság, merő általánosság; egyetlen reális kép, élmény, emlék sem található benne. Szemmel látható, hogy olyasvalaki írta, aki nem élte át tudatosan azt a szörnyűséget, amely ellen most (egyébként nagyon helyesen) állást foglal – ti. a háborút. Ismerünk verseket, amelyeket a háborút ténylegesen megjárt költők írták: kevésbé elvontak, sokkal reálisabbak, és sokkal hatékonyabbak is. Olyan költők verseit is ismerjük, akik otthon vészelték át a háborút. Ezekben is konkrét élmények, a rémület és nyomor konkrét képei vonulnak fel. Miért kezd

hát hozzá a háború hangulatát, élményét idézni olyan költő, akinek alig lehet tudatos emléke arról az időről? Mért nyúl olyan témához, amellyel kapcsolatban szemmeláthatólag csak könyv és filmélményei vannak, s amelyről épp ezért csak általánosságokat mondhat? Azért vetjük fel ezeket a kérdéseket, kedves Molnos elvtárs, mert úgy látjuk, egyre gyakrabban nyúl személytelen témákhoz, egyre kevésbé használja fel mindennapjainak élményanyagát, s emiatt versei is egyre elvontabbak, hatástalanabbak. Első verseinek legfőbb erénye az volt, hogy saját életéből merített, hogy amit írt, az plasztikus, reális és hiteles volt. Mostanában viszont nem egy verbális, élménytelen, szokványos verset küldött, amelyeknek közlését természetesen nem vállalhatjuk.

Elvtársi üdvözléssel: Székely János

Franyó Zoltán elvtársnak, Temesvár

Marosvásárhely, 1964. június 2.

Kedves Zoltán bácsi!

A redakció nevében értesítelek, hogy *Román kortársaim versei* c. sorozatodból júliusi számunkban a következő darabokat közöljük:

Arghezi: Egy középkori házára

Maniu: Hazai táj

Blaga: Város – éjjel

Eftimiu: Óda a román nyelvhez

Cazimir: Szeretet

Többet sehogy sem tudunk leadni terjedelmi okokból, úgyhogy a fennmaradó anyaggal rendelkez szabadon.

Hallom, Zoltán bácsi, megbántódtál a Faust-részletre írott jegyzetem miatt. Nincs okod rá, mert az „legfeljebb” tisztán a terjedelemre vonatkozik. Ti. nagyon hosszú lett volna számunkra az a részlet, amelyet küldtél.

Barátsággal ölel: Székely János

Horváth István elvtársnak, Kolozsvár

Marosvásárhely, 1964. június 29.

Kedves Pista bácsi!

Tanúként c. versedet, melyet Jánosházy Gyurka juttatott el hozzánk, megkaptuk. Elfelejtette odaírni a szerző nevét, ezért aztán stíluselemzéssel kellett kiderítenem, hogy Te írtad.

Pista bácsi kedves, a vers szemmeláthatólag nem éppen az évfordulóra készült. Mégis örülünk, hogy elküldted, és föltétlenül közölni szeretnők,

mert ragaszkodunk hozzá, hogy jelen légy az augusztusi „felvonuláson”. A szöveggel kapcsolatban volna egy-két megjegyzésünk (nemcsak nekem: az egész szerkesztőségnek), s arra szeretnénk megkérni, segíts rajtunk, amilyen sürgősen csak tudsz. Én feltételesen és félénk javaslatképpen elvégeztem a szövegen a szerkesztőség által kért módosításokat, s most elküldöm az új változatot azzal a kéréssel, hogy nézd át; ha egyetértesz vele – sürgősen értesíts róla; ha nem értesz egyet: találgass valami jobb, véglegesebb megoldást a módosított szövegrészekre. De mindezt gyorsan, minél gyorsabban.

A változtatások egy részére verstani okokból van szükség. Pl. a második strófa azonkívül, hogy eléggé nehézkes fogalmazású, két esetben is vét a sorvégi jambuslábak kötelező tisztasága ellen. Olyan hiba, Pista bácsi, amelyen föltétlenül segíteni kell. Szintén a fogalmazás erőltetettsége miatt javasoljuk kihagyásra a 10. strófát. Hiánya szerkezeti szempontból semmilyen törést sem okoz. A többi módosítás csak a szórendet érinti, gondolom, ezek szóra sem érdemesek.

Újból köszönöm a verset, Pista bácsi kedves, s újból megkérlek, minél előbb válaszolj a levelemre, mert a kéziratot nyomdába kell adnunk.

Barátsággal üdvözöl: Székely János

Molnos Lajos elvtársnak, Kolozsvár

Marosvásárhely, 1964. június 6.

Kedves Molnos elvtárs!

Három újabb verse megérkezett. Véleményemet kéri róluk, íme, hát megírom a véleményem:

A három versnek megítélésem szerint három különböző hibája van. A *Lámpák a csillagoknak* az ötlete kezdetleges és szokványos, minek következtében mondanivalója is közhelyszerű. Ellentétbe állítani a csillagfényt az ember-teremtette lámpafénnyel s érzelmi-erkölcsi döntést hozni a lámpák javára – bizony ez nem vall túlságosan nagy költői találékonyságra. Évekkel ezelőtt Csávossy Györgytől közöltünk már egy hasonló verset. Júliusi számunkban Lucian Blagának jelenik meg egy hasonló ötletű műve – kérem, figyelje majd meg, mennyivel finomabban dolgozták fel a témát mindkettén.

A *Zivatarnak* az a hibája, hogy elmond, leír egy valóságosnak látszó esetet anélkül, hogy bármily csekély mondanivaló bontakoznék ki belőle. Az olvasó azt mondja: így volt, elhiszem, no és? Mért kell ezt leírni, milyen emberi tartalmat hordoz, mi derül ki belőle azonfelül, hogy megtörtént? Véleményem szerint itt elmulasztotta kibányászni élményanyagából az eset-

leges mondanivalót; nem alakította a valóságot művésziileg jelentéssé; egyszerűen lefényképezte.

A *Ballada* véleményem szerint modoros. Ismét egy ősi-banális történetet ír meg benne (a megejtett és hűtlenül elhagyott asszony történetét), s mindössze annyi sajátossággal, hogy belekeverik a kerítésléceket is. Nem tartom sikerült kísérletnek, noha magam is úgy vélem, a népballadák formavilágának felhasználása igen gyümölcsöző lehet a műköltészetben.

Ez a véleményünk, kedves Molnos elvtárs. Kísérő soraival kapcsolatban csak azt írhatom, hogy egyáltalán nem bántott meg múltkori levelével; nem is értem, hogyan gondolhat ilyesmire.

Elvtársi üdvözlettel: Székely János

Szász János elvtársnak, Bukarest

Marosvásárhely, 1964. július 2.

János, kedves,

nem tudom, végül is hogyan utaztál el Vásárhelyről. Kerestelek telefonon Hajdu Zoltinál is, Dóczynál is, de már nem voltál náluk, nekem pedig el kellett mennem a gyermekek évfáráó ünnepeére, hát nem őrizhettem tovább a készüléket. Vedd úgy, hogy búcsúzáskor megpusztilalak.

Az augusztusi verset nem küldted el. Miért? Nagyon megígérted ittlétedkor.

Még csak annyit, hogy július folyamán Ivóban leszek; ha nincs jobb dolgod, látogass meg. Kitűnő cigánytábori körülmények várnak, nagy nyugalom és pompás levegő.

Addig is öllek-csókkollak:

Székely János

Horváth Imre elvtársnak, Nagyvárad

Marosvásárhely, 1964. augusztus 26.

Kedves Imre!

Értesítelek, hogy szerkesztőségünkben levő verseidet egy híján a mai napon nyomdába adtuk; a szeptemberi számban jelennek meg. A kihagyott kétsoros címe: *Hívatásom*. Azért nem közölnők szívesen, mert igen sokszor megírták már az ötletet. Változtatási javaslataid is megérkeztek. Itt azonban úgy gondoljuk, jobb lenne eredeti formájukban közölni a verseket.

Barátsággal ölel: Székely János

*Kányádi Sándor elvtársnak, Kolozsvár
Marosvásárhely, 1964. augusztus 26.*

Kedves Sanyi!

Hallom, csakugyan felhívtál telefonon, míg kórházban voltam. Remélem, azért elmentetek Ivóba, s remélem, jól is telt ott. Jövőre hátha sikerül együtt mennünk.

Sanyi lelkem, ami a kézirataidat illeti, a következő a helyzet: az augusztusi számból kimaradt versed szeptemberben megjelenik, s szintén megjelenik a rövidebbik Felea-fordításod.

A Baconsky-fordítást is le akartuk adni, amikor kiderült, hogy ugyanez a versünk már jó ideje ki van szedve Franyó fordításában. Kérlek, Sanyikám, ne haragudj meg, de úgy gondoltuk, hogy mivel neked versed is van a lapban, ezt a verset Franyó verziójában adjuk le. Remélem, megértesz minket.

Barátsággal ölel: Székely János

*Kányádi Sándor elvtársnak, Kolozsvár
Marosvásárhely, 1964. szeptember 4.*

Sanyi lelkem!

Sürgős munkára szeretnénk megkérni. Azt mondják, feltűnt mostanában egy igen tehetséges fiatal kolozsvári költő, név szerint Ana Blandiana. Kötete is megjelent már, *Persoana intia plural* címen. Szeretnénk októberben közölni tőle egy szép (és időszerű) verset, akár kötetből, akár valamelyik lapból. Megkérünk, Sanyi lelkem, válassz ki egy igazán szép darabot ettől a szerzőtől, és sürgősen fordítsd le. Mindent rád bízunk, csak a terminust nem. Legkésőbb 10-re itt kell lennie. Kérlek, értesíts, el tudod-e adni a készítenit vagy sem.

Barátsággal ölel téged és tieidet: Székely János

*Lászlóffy Aladár elvtársnak, Kolozsvár
Marosvásárhely, 1964. szeptember 11.*

Kedves Ali!

Legutóbbi munkagyűlésünkön, azon töprengve, hogyan tehetnők jelentékenyebbé az *Igaz Szó* versanyagát, a következő konklúzióra jutottunk: Nem igyekszünk ezentúl minél több szerzőt felvonultatni egy-egy számban, mert ez részint minőségi engedményekre vezet, részint pedig szürkíti a számokat (abban az értelemben, hogy a jó versek sem válnak emlékezetessé a sok közepes között). Azon igyekszünk ellenben, hogy minden számban legyen egy-egy minőségében és terjedelmében egyaránt jelentős

ciklus vagy poéma, amelyre később is visszaemlékezhet az olvasó. Éppen ezért arra kérünk, gyűjtsd össze már megírt (vagy ezután írandó) verseidet, s amikor együtt van már 10-12, egyszerre küldd el nekünk. Arra is megkérünk, azonnal írd meg egy lapon, mikorra számíthatunk ciklusodra, mert az új elgondolás pontosabb tervezést is kíván.

Barátsággal ölel: Székely János

[*Ugyanezt a szöveget megkapta: Kányádi, Majtényi, Horváth Imre, Horváth István, Hajdu Zoltán – szrcs.*]

Majtényi Erik elvtársnak, Bukarest

Marosvásárhely, 1964. október 27.

Erik lelkem!

A mai napon foglalkoztunk részletesebben decemberre „betervezett” versanyagoddal. Legfőbb problémánk az volt, hogy váratlanul túlságosan terjedelmesre nőtt az anyag, semmiképpen sem fér be egyetlen számba. Próbáltunk válogatni belőle, de – hála Allanak – nem sok sikerrel. Mindössze három verset találtunk, amelyek megítélésünk szerint, noha nyugodtan közölhetők, talán mégsem érik el a többi színvonalát. Ez a három: *Úgy lendül, Őszi építkezés és Mint fejszenyél*. De ha ezeket kivesszük, még mindig 18 vers marad, s ez még mindig túl sok. Éppen ezért azt javasoljuk, kedves, emeljük ki ebből a közleményből a *Kései lágernaplót*, mint egységes egészet, s közöljük külön, akár mi, egy későbbi időpontban, akár más lap (ha megígéred, hogy később új ciklust adsz nekünk is).

Ebben az esetben 14 versed jönne decemberben. Kérlek, mielőbb írd meg a véleményedet javaslatunkról. Véglegesen csak azután döntünk, hogy megismerjük álláspontodat.

Barátsággal ölel: Székely János

Szilágyi Domokos elvtársnak, Bukarest

Marosvásárhely, 1964. október 30.

Kedves Domi!

Két ügyben is írok, de sajnos mindkettőben kedvezőtlen hírt közlök. Először is a múltkoriban elfogadott *Viszonylag* verseddal az történt, hogy leadtuk és kiszedettük, de azután felettes fórumaink kitanácsolták a lapból. Úgyhogy az októberi számban csak két versed jelenik meg.

A másik rossz hír az, hogy a szerkesztőség ma beszélte meg a *Tranzisztoros verseket*. Úgy találtuk, hogy sem gondolati mélység, sem formai bravúr tekintetében nem érik el szokott magas színvonaladat; fáradt írások,

olyanok, mintha rossz kedvedben írtad volna őket. [*kibúzva: Őszintén szólva, ezeket a verseidet nem közölnék szívesen, Domi kedves.*] Lehet, hogy tévedünk, hiszen senki sem csálhatatlan, éppen ezért arra kérlek, ellenőrizd véleményünket, vagyis küldd el a kéziratokat valamelyik más szerkesztőségnek is.

Ránk pedig, nagyon kérlek, ne haragudj. Azt hiszem, mindeddig elég jól együttműködtünk, működünk együtt ezután is. Mihelyt elkészülsz valami újjal, azonnal küldd el, hogy mielőbb megjelenhessék.

Barátsággal ölel: Székely János

*Csiki László elvtársnak, Kolozsvárra
Marosvásárhely, 1964. október 31.*

Kedves Csiki elvtárs!

Újabb versküldeményét és levelét megkaptuk. Ami a levélbeli megkülönböztetést illeti, hogy ti. vannak szép és vannak jó versek, azt hisszük, nem eléggé megalapozott esztétikailag; bizonyos azonban, hogy a szép versek között vannak olyanok, amelyek ráadásul fontosak is (emberileg, mondanivalójuknál fogva) – s ezek az igazán jó versek.

Versküldeményének éppen az a legnagyobb hibája, hogy fontos akar lenni, anélkül, hogy igazán szép is volna. Vagyis: versei közvetlenül a gondolatot igyekeznek fogalmilag kimondani, nem öltöztetik azt kép- és életanyagba – ezért aztán verbálisakká, spekulatívakká válnak. A költészet, véleményünk szerint, azért költészet, mert megjelenít, ábrázol, kifejez valamit, nem pedig egyszerűen megfogalmazza a gondolatot. Saját terminológiával: nem lehet jó a vers, ha egyúttal nem szép is.

Persze, nem mindegyik verse maradéktalanul verbális. A *Vona*-ból például kép- és életszerű írás, kár, hogy végül semmi eredetit nem mond. A *Zavaros vers* szintén képszerűvé igyekszik tenni mondanivalóját – kár, hogy csakugyan zavaros kissé, sőt, ráadásul pesszimista eszmeiségű. Legtisztább még a *Csúfólódás*... – ennek viszont a mondanivalója problematikus. Nem hisszük, hogy a holdnézés egyértelmű a romantikával, s azt sem hisszük, hogy a romantika teljesen kihalt volna. Egyáltalán: túlzás lenne azt állítani, hogy a természet a modern embert csakis tudományos szempontból szabad hogy érdekelje (mert a vers végül is ezt mondja).

Mindent összevéve, kedves Csiki elvtárs, figyelemreméltónak találjuk a törekvését, hogy az újabb verseiben fontos kérdésekhez igyekszik hozzászólni, azt hisszük azonban, még nem sikerült teljességgel valóra váltania programját. Reméljük, legközelebbi küldeménye sikerültebb lesz.

Elvtársi üdvözzel: Székely János

Palocsay Rudolf [!] elvtársnak, Kolozsvár*

Marosvásárhely, 1964. október 31.

Kedves Palocsay elvtárs!

Szőcs István Vásárhelyen jártában átadta szerkesztőségünknek néhány versét, s arra kért, válaszoljunk rájuk mielőbb. Elolvastuk a kéziratokat, s a következő közös véleményt alakítottuk ki:

Nagy haladást, jelentős előrelépést látunk verseiben, ami stílusukat és költői nyelvezetüket illeti. Jó, hogy sikerült túllépnie azon a fölösleges túldíszítettségén és stíliromantikán, amely régebbi írásait jellemezte. Újabb kísérletei nyelviileg eléggé ökonomikusak és érőteljesek – a maguk koordinátái között a maximális egyszerűséget valósítják meg.

Ezek a „koordináták” azonban megítélésünk szerint még mindig eléggé problematikusak. A fantázia szabad játékait igyekszik átültetni versbe; a népi gyermek-versek logikája, illetve logikátlansága szerint szerkeszt; van írásaiban valami játékos és mondókaszerű. Ez talán helyes, létjogosultságát bajos volna vitatni. Weöres Sándor költészete például Mindenekül [!] erre a koncepcióra épül. Csakhogy megítélésünk szerint az ön kifejezőeszközei még mindig túlságosan nehézkesek-görcsösek, semhogy költészetté emelnék ezt a fantázia-játékot. Ha már ilyesmiket akar írni, könnyedebben, játékosabban, bravúrosabban kellene fogalmaznia; összhangba kellene hoznia hangvételt és verselését is költői módszerével. Lényegileg olyan versek ezek, amelyenket Puck énekelhetne Shakespeare *Viharában*, de formailag inkább egyelőre ólomlábakon jár; tigyeg-totyog, ahelyett, hogy táncolna és lebegne, ez az ellentmondás azután az olvasóban a mesterkéeltség benyomását kelti. Egyszóval kísérletei érdekesek, egyelőre azonban véleményünk szerint még nem jártak teljes költői sikerrel. Ha formakészségét, mesterségbeli virtuozitását könnyed-játékos fantáziájának színvonalára sikerül emelnie, abból – úgy gondoljuk – érdekes és eredeti költészet kerekedik majd ki.

Elvtársi üdvözzel: Székely János

Páskándi Géza elvtársnak, Kolozsvár

Marosvásárhely, 1964. november 16.

Kedves Géza!

Fordításaid megérkeztek, és nagyon örülök, hogy elküldted őket. Azt írod, szeretnéd, ha novemberben és decemberben is közölnénk egyet-egy

a fordítások közül. Mit gondolsz, Géza, hogyan dolgozunk mi? A novemberi számot már nyomják, és a decemberi is régen ki van szedve. Eszerint leghamarabb a januárban jelenhetik meg fordításod, s úgy gondolom, meg is jelenik majd. A Constantint februárra tartalékoljuk. Nem tudom viszont, mit csinálhatunk az Arghhezivel – annyit közöltünk már tőle, s a szerkesztőségbe is annyi fordítás érkezett már be, hogy két esztendőre is elég. Mindenesetre, Géza, igyekezzünk majd leadogatni az anyagot; kérünk, légy türellemmel.

Barátsággal ölel: Székely János

Lászlóffy Aladár elvtársnak, Kolozsvár

Marosvásárhely, 1964. november 16.

Ali lelkem!

Hétfő reggel van – az imént találtam meg az íróasztalomon küldeményedet. Tegnap vadászni voltam, tisztább és keményebb vagyok, mint rendszeren, s elhatároztam, hogy diplomatizálás helyett őszintén fogok beszélni. Hallgass ide, Ali, mi a helyzet.

Ciklusodat annak idején a beérkezési sorrendet tiszteletben tartva, a januári számba terveztük be. Tizenkét verset küldtél, négyről az volt a szerkesztőség véleménye, hogy kár próbálkozni a közléssel, maradt tehát nyolc. Közvetlenül ezután beérkezett a Kiss Jenő ciklusa. Elfogadtunk belőle szintén nyolcat. Na mostmár, mivel sem a Te, sem az ő elfogadott adagja nem volt elég terjedelmes, és mivel ő is rettenetesen prüszkölt a közlés késlekedése miatt (eredetileg februárban akartuk közölni), arra a salamoni megoldásra jutottunk, hogy a januári számban kettőtöket együtt közlünk majd 8-8 verssel. Ezt így elég tisztességes megoldásnak találtuk, és a kéziratokat elő is készítettük a leadásra. No, most megérkezik a te pótlólag küldött anyagod. Mit tegyünk, Ali? Kiss Jenőnek kötelező ígéretet tettünk januárra, neked is (már előbb), viszont több vers már csakugyan nem fér abba a számba. Két megoldás lehetséges: vagy közöljük februárban a múltkori nyolcat, s ezt az újabb adagot későbbre halasztjuk; vagy összezsapjuk két küldeményedet, s kiválasztjuk belőle a nyolc legjobban tetszőt. Még az a megoldás is lehetséges, hogy a Te anyagodat februárra halasztjuk, de hát ez nem volna méltányos, és nem hiszem, hogy konveniénálna neked.

Arra kérlek tehát, Ali, azonnal írd meg, melyik megoldás mellett döntesz. És kérlek, ne hogy úgy fogd fel a dolgot, hogy kibabráltunk veled, hiszen – láthatod – egyáltalán nem vagyunk hibásak az előállott bonyodalomban.

Ami az új küldeményt illeti, nekem természetesen az *Oresztész napjai* tetszik a legjobban. Egyetlen megjegyzésem van. Tudomásom szerint a mítoszban Oresztész végül is feloldozást nyer az Erinniszek üldözése alól. Pyladesszel Tauriszba megy, hogy megszerezze az istenszobrot – ez a feltétele feloldozásának. Vállalkozása sikerül, ráadásul megtalálja Iphigéniát is, és boldogan térnek haza: az átok megszűnt. Ezt a mozzanatot dolgozzák fel az összes Iphigénia-drámák Euripidésztől Goetheig és mindmáig. Versedben tehát azok az utalások, amelyek arra utalnak, hogy állítólag holtáig üldözték a furdalások, nem helytállóak, illetve hát nincsenek összhangban a mítosszal. Végül úgy gondolom, a közlés szempontjából versed utolsó sorai is problematikusak. Mit mondasz minderre?

Még csak annyit, Ali: nagyon fontos, hogy azonnal válaszoljál. A januári számot ugyanis hamarosan le kell adnunk. Azt hiszem, a héten Kolozsvárra utazom, s akkor majd elbeszélgetünk, de addig is, azonnal írd.

Ölel: Székely János

*Király Lászlónak, Kolozsvár
Marosvásárhely, 1964. december 2.*

Kedves Király elvtárs!

Versküldeménye megérkezett, s máris elolvastam. A magam részéről a *Nyugalom* meg a *Műteremben* közlését találom lehetségesnek. Tetszik a *Dúdoló* és *Az erdész halála* is, megítélésem szerint azonban eszmeiségük, mondanivalójuk olyan természetű, hogy kár lenne megpróbálkozni leadásukkal. A rémület kifejezése mindkettő, egyik az örületbe, másik a halálba zuhanó ember sikolya; így magukban bizony nem mennek. A *Vadásztáncot* a benne ábrázolt banális-szokványos történethez (és gondolathoz) képest túldíszítettnek, mesterkéltten megpoetizáltak, egyszóval túlbeszéltnek tartom, a fennmaradó két apróság kissé jelentéktelen, és nem is eléggé eredeti.

Na mostmár, kedves Király elvtárs, mindez egyelőre csak az én véleményem. Ahhoz, hogy felelős választ küldhessek kézirataira, szerkesztőtársaim is el kell olvassák. Kérem, legyen türelemmel, mielőtt kialakult a közös szerkesztőségi vélemény, azonnal megírom.

Eltársi üdvözléssel: Székely János

Mandics György elvtársnak, Temesvár

Marosvásárhely, 1964. december 7.

Kedves Mandics elvtárs!

Két versét megkaptuk, és máris elolvastuk. Nem értjük, kedves Mandics elvtárs, mért szükséges ezekhez a viszonylag egyszerű, jól körülhatárolható helyzetrajzokhoz ilyen extravagáns, zilált és modoros formanyelvet használni. Olyan stílusban ír, amilyent a századelő nyugati költői alakítottak ki a nagyváros tumultuózus iramának ábrázolására. Ezzel az ultradinamikus formanyelvvvel akarja érzékeltetni a kisvárosi váróterem unalmát, illetve a magányos ödöngés szomorúságát. El sem képzelhető nagyobb ellentét, mint amilyen itt előáll külső forma és belső tartalom között. Úgy gondoljuk, kedves Mandics elvtárs, alaposabban meg kellene fontolnia, mikor és hogyan használja fel a modern költészet vívmányait.

Egyébként azt is szeretnők megjegyezni, hogy verseinek gondolati-érzelmi mondanivalója sem áll arányban azzal az apparátussal, amellyel ki-fejezi. Nagyobb tömörítésre és elmélyültségre szeretnők biztatni.

Verseinek közlését, sajnos, nem vállalhatjuk.

Elvtársi üdvözzel: Székely János

Horváth István elvtársnak, Kolozsvár

Marosvásárhely, 1964. december 10.

Kedves Pista bácsi!

Kérésünkre küldött ciklusoddal nagy fejtörést okoztál a szerkesztőségnek. Többször is elolvastuk mindnyájan, s arra a konklúzióra jutottunk, hogy ezek a versek bizony pesszimiztikus életérzésről vallanak, sok keserűség, sőt, kilátástalanság búvik meg bennük, s ezért többségük nem bírja meg a folyóiratban való közlést. Verskötetben, melyben másfajta, kiegyensúlyozó versek is vannak, talán elmennek, de nálunk olyan akusztikája támadna, hogy megítélésünk szerint kár lenne megkísérelni leadásukat.

Kézirataid közül mindössze a *Havas csendben* és a *Mint a hegyek* című versek közlését tudjuk vállalni. A többi visszapostázzuk azzal a kéréssel, hogy legközelebb olyan verseket küldj, amelyekről nem tudod magad is, hogy lehetetlen a közlésük.

Kérünk, Pista bácsi, ne neheztelj meg, és hidd el, a lehető legnagyobb segíteni akarás indokolja szűkmarkú válogatásunkat.

Barátsággal üdvözl: Székely János

Magyari Lajos elvtársnak, Kolozsvár

Marosvásárhely, 1964. december 22.

Kedves Magyari elvtárs!

Szerkesztőségünkhöz küldött kéziratai megérkeztek, és máris elolvastuk őket. Összesített véleményünk sajnos nem a legkedvezőbb, amennyiben küldeménye közlését nem tudjuk vállalni. Legigényesebb vállalkozása kétségkívül a *Rege az első szobrászról*. Ennek a versnek fontos és mély mondanivalója volna, megformálása is jó, sajnos azonban mindenestül pesszimista, s így közölhetetlen. Még azt is szeretném megjegyezni, hogy anyagkezelésében, forma- és téma-világában talán túlságosan is hasonlít Lászlóffy Aladár némelyik utóbbi versére. Ez csak azért baj, mert az eredetiség rovására megy. A *Biztató* és a *Szerelem* című rövidebb versek véleményünk szerint nem eléggé mélyek gondolatilag, s ezért nem tudnak közüggé válni. Az *Apám arca* egyébként jó lenne, de képanyagában tévedést tartalmaz: az derül ki belőle, hogy az évgyűrűket a csapások és viharok róják a fába, holott egyszerűen az évszakokkal váltakozó életritmus. E miatt a „képi tévedés” miatt a vers képletes jelentése is csorbát szenved. Legtöbb gondot okozott nekünk az *Ecce homo*. Bevalljuk, különösen első részét már mondattanilag sem értjük. Olyan mondatok fordulnak elő benne, amelyeknek, nem tudjuk, hol az alanya, hol az állítmánya. A *Profana* gondolatszegény, *Ez a föld* pedig szokványos és kissé közhelyszerű. Kedves Magyari elvtárs, így levélben sajnos nem érvelhetek és magyarázthatok sokat – kénytelen vagyok lakonikus lenni. Sajnálom, hogy mindegyik versével kapcsolatban felmerült valami perdöntő kifogás, mert egyébként kitűnő részek is akadnak bennük. Remélem, legközelebb egészükben is sikerült kéziratokat küld.

Eltvársi üdvözléssel: Székely János

Gyimesi Éva elvtársnőnek, Kolozsvár

Marosvásárhely, 1964. december 22.

Kedves Gyimesi elvtársnő!

Szerkesztőségünkhöz küldött kéziratai megérkeztek, s máris elolvastam, sőt, szerkesztőtársaimmal is elolvastattam őket. Összesített véleményünk egyáltalán nem kedvezőtlen. A versekben sok őszinteséget, tömörítő erőt, frappáns fogalmazókészséget találtunk – olyan erényeket tehát, amelyek bizakodóvá tesznek további fejlődését illetőleg. Viszont meglehetősen sok hiány-érzetet is támasztottak bennünk. Úgy gondoljuk, verseinek az a legfőbb hibája, hogy teljességgel hiányzik belőlük mindenféle konkrétum. Elvontak és általánosak; a szerző valódi élményeinek csak gondolati konklú-

zióját, nem pedig magukat az élményeket közlik. Ezért aztán a gondolat ábrázolatlan, a vers hatástalan marad, a versben mégiscsak előforduló képek elvontakká lesznek, plaszticitásukat veszítik. Úgy gondoljuk, a jövőben főleg arra kell törekednie, hogy verseiben valóságos dolgok, maga a valóság is megjelenjék, nem csak a valóság-kiváltotta reflexió. Arra is ügyelnie kellene, hogy képei eredetibbé váljanak (egyelőre szokványosak kissé), és hogy mondanivalóját is általánosabb érvényűvé formálja. Újabb küldeményét érdeklődéssel várjuk.

Elvtársi üdvözlettel: Székely János